

“จิบกาแฟ แลเล เขเรือ”: การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรม ชาวเลอ่าวทองคำ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

ปริญญา หวันเหลี่ยม

อาจารย์

วิทยาลัยการจัดการและพัฒนาท้องถิ่น

มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

pwanlem@gmail.com

รับบทความ: 16 เมษายน 2563

แก้ไข: 14 พฤษภาคม 2563

ตอบรับ: 18 พฤษภาคม 2563

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่อง “จิบกาแฟ แลเล เขเรือ”: การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมชาวเลอ่าวทองคำ อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นการวิจัยที่ใช้วิธีการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยอาศัยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก และการสนทนากลุ่ม โดยมีข้อค้นพบจากการวิจัยว่า ความเป็นมาของอ่าวทองคำ นั้นเพ่งเป็นคำที่เกิดขึ้นประมาณปี 2555 เดิมทีเป็นแหล่งอาหารสำคัญและเป็นเครื่องมือสำคัญในการต่อสู้ของคนในพื้นที่ อย่างไรก็ตาม การสร้างความรู้ในฐานะทุนทางวัฒนธรรม นั้น ยังได้นำไปสู่การท่องเที่ยวซึ่งเป็นปรากฏการณ์ที่เด่นชัดอย่างมาก กระบวนการต่อสู้และกลยุทธ์ในการเคลื่อนไหวของชาวบ้านในอ่าวทองคำนั้นทำให้เห็นความเป็นมาของขบวนการเคลื่อนไหว และมิติทางวัฒนธรรมที่เข้ามาเกี่ยวข้อง

การเคลื่อนไหวย่างทรงพลัง ทั้งนี้ในส่วนการจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมของอำเภอทองคำนั้นอาศัยภาคีเครือข่ายในชุมชน อันประกอบไปด้วย 3 กลุ่มหลักได้แก่ 1) กลุ่มแม่บ้านเครื่องแกง 2) กลุ่มเรือออมทรัพย์ และ 3) กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแหลมโฮมสเตย์ อีกทั้งยังเกิดนวัตกรรมชุมชนขึ้นระหว่างการทำเนิการวิจัยในครั้งนี้ ผ่านการร่วมสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์กับพื้นที่ระหว่างนักวิจัย นักวิจัยในพื้นที่และชาวบ้านแหลม ซึ่งมีความเห็นพ้องกันและเกิดเป็นนวัตกรรมกลับคืนให้กับชุมชน 2 ประเด็น คือ 1) ร่วมรวบรวมและบันทึกประวัติศาสตร์อำเภอทองคำ และ 2) ร่วมออกแบบผลิตภัณฑ์เปลือกหอยเป็นกรอบรูป และปั้นปักผมสำหรับนักท่องเที่ยว อีกทั้งได้ร่วมสร้างโปรแกรมการท่องเที่ยวครึ่งวันสำหรับนักท่องเที่ยวร่วมกัน สะท้อนให้เห็นถึงพลังในการมีส่วนร่วมของชุมชนและการใช้ทุนทางวัฒนธรรมในการขับเคลื่อนการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมอย่างทรงพลัง

คำสำคัญ: อำเภอทองคำ; เขะเรือ; แลเล; วิถีชุมชน; การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมชาวเล

"Sipping Coffee Glancing Sea and Rolling Boat": Cultural Tourism of the Golden Bay, Tha Sala District, Nakhon Si Thammarat Province

Parinya Wanlem

Lecturer,

Department of Social Work,
Phibulsongkram Rajabhat University
pwanlem@gmail.com

Received: April 16, 2020

Revised: May 14, 2020

Accepted: May 18, 2020

Abstract

This study uses a qualitative research methodology with in-depth interview techniques and focus group discussions. We found that the Golden Bay was a name that first appeared around 2012. The use of this name created knowledge as a cultural capital and led to tourism, which is now a very significant phenomenon in the area. Another finding is that cultural tourism management of the Golden Bay relies on three main groups of stakeholders in the community, namely 1) Curry housekeeper group, 2) Boat and Saving group, and 3) Baan Laem Homestay community enterprise group. The researchers and Ban Laem people

developed several joint ideas and innovations created to benefit the people in the area. This has resulted in an agreement to return to the community to help with two issues, namely 1) to collect and record the history of the Golden Bay, and 2) to co-design new shell products as picture frames and hair pins for tourists, and make a half-day tour package to sell to tourists. The findings reflect the power of community participation and the use of cultural capital as powerful drivers of cultural tourism.

Keywords: Golden bay; Rolling boat; Glancing sea; Folkways, Fishermen cultural tourism

ที่มาและความสำคัญ

ความสมบูรณ์พร้อมของสภาพธรรมชาติในหลายพื้นที่ของประเทศไทยนั้น เป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเติบโตขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่ง รายได้ที่มาจากการท่องเที่ยวเชิงธรรมชาติเป็นสิ่งที่ยืนยันความเป็นจริงในเรื่องนี้ ไม่ว่าจะเป็นสภาพธรรมชาติที่ยังคงความสวยงาม รวมทั้งสิ่งอำนวยความสะดวกสบาย ที่เพียงพอสำหรับรองรับนักท่องเที่ยว นอกจากนี้ ดังที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น อุตสาหกรรมการท่องเที่ยวเป็นภาคธุรกิจที่ลงทุนน้อย หากแต่สามารถสร้าง รายได้ให้แก่ประเทศได้มากโดยขึ้นเป็นอันดับ 4 รายได้ภาคธุรกิจ ทั้งนี้ สิ่งสำคัญ ที่สนับสนุนและดึงดูดใจนักท่องเที่ยวได้เป็นอย่างดีอีกประการคือ ค่าครองชีพภายใน ประเทศที่ไม่สูงเกินไป จึงทำให้นักท่องเที่ยวทุกคนชั้นและอายุสามารถจับจ่ายได้ ด้วยเหตุนี้ จึงกลายเป็นปัจจัยดึงดูดสำคัญที่ทำให้นักท่องเที่ยวชาวต่างชาติทั่วโลก เข้ามาท่องเที่ยวและพักผ่อน ตลอดจนนักท่องเที่ยวชาวไทยที่นิยมท่องเที่ยวภายใน ประเทศอีกด้วย

นอกจากปัจจัยเรื่องสภาพธรรมชาติที่ยังคงความสวยงามและดึงดูด นักท่องเที่ยวได้แล้ว การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมก็ถือเป็นอีกกระแสการท่องเที่ยว ประเภทหนึ่งที่กำลังได้รับความนิยมอย่างมาก เนื่องจากการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม นั้นให้ความสำคัญต่อการเรียนรู้วิถีชีวิตของผู้คน การเคลื่อนไหวในด้านการเผยแพร่ วัฒนธรรมหรือวิถีชีวิตในท้องถิ่น และการอนุรักษ์ทรัพยากรของชุมชน ในขณะเดียวกัน การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมนี้ยังมุ่งเน้นและส่งเสริมการท่องเที่ยวที่เกี่ยวข้องกับ ความเป็นอยู่ของชุมชนในท้องถิ่น ซึ่งเป็นจุดเด่นของการท่องเที่ยวประเภทนี้อีกด้วย จะเห็นได้ว่า กระแสการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมทำให้เกิดการฟื้นฟูและการอนุรักษ์ วัฒนธรรมหรือจารีตประเพณีอันดีงามของชุมชนในท้องถิ่น อันนำมาสู่การกระตุ้น การมีส่วนร่วมของสมาชิกในชุมชน ทั้งนี้ ผลลัพธ์ที่ตามมาก็คือชุมชนได้รับ ผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม กล่าวคือ สมาชิกใน ชุมชนเกิดความตระหนักและเห็นคุณค่าของวัฒนธรรมในท้องถิ่น มีการหวงคืน กลับสู่ชุมชนเพื่อร่วมอนุรักษ์วัฒนธรรมอันดีงาม โดยกลับมาช่วยกันสร้างชุมชน ให้น่าอยู่ พร้อมกับธำรงรักษาอัตลักษณ์ของตนเองไว้

ความพยายามเหล่านี้ได้สร้างมูลค่าทางทางจิตใจและมูลค่าทางเศรษฐกิจไปพร้อม ๆ กับการฟื้นฟูและการอนุรักษ์พื้นที่ป่าชายเลนบริเวณพื้นที่บ้านแหลมอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นปรากฏการณ์ที่สำคัญและน่าสนใจของกระแสการท่องเที่ยวทั้งในเชิงวัฒนธรรมและเชิงอนุรักษ์ธรรมชาติ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง พื้นที่ซึ่งถูกเรียกเมื่อไม่นานมานี้ว่า “อ่าวทองคำ” ที่กำลังได้รับความนิยมจากบรรดานักท่องเที่ยวในช่วงเวลานี้ เนื่องจากบริเวณอ่าวดังกล่าวไม่เพียงเป็นพื้นที่ของวิถีชีวิตของชาวเล (ชาวประมง) และเป็นแหล่งอาหารทะเลที่อุดมสมบูรณ์เท่านั้น แต่ยังเป็นแหล่งการเรียนรู้เพื่ออนุรักษ์ธรรมชาติที่ชาวบ้านในชุมชนร่วมกันรักษาไว้อีกด้วย ดังนั้น พื้นที่แห่งนี้จึงกลายเป็นจุดหมายปลายทางของนักท่องเที่ยวที่ปรารถนาจะไปเยือนสักครั้งในชีวิต

อย่างไรก็ตาม การศึกษารูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมในพื้นที่อ่าวทองคำนั้น ยังขาดงานศึกษาที่รอบด้าน ทั้งที่พื้นที่แห่งนี้จะกลายเป็นแหล่งการท่องเที่ยวสำคัญซึ่งตอบสนองนโยบายการท่องเที่ยวของภาครัฐ ที่มุ่งหมายจะสร้างรายได้ให้แก่ชุมชนท้องถิ่นและประเทศ ขณะเดียวกัน ยังเป็นการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติทั้งดงตามและอุดมสมบูรณ์ รวมทั้งวัฒนธรรมอันดีงามตามประเพณีของท้องถิ่น โดยอาศัยชุมชนเป็นฐานในการแก้ไขปัญหาาร่วมกัน ด้วยเหตุนี้ ผู้วิจัยจึงเลือกพื้นที่บริเวณอ่าวทองคำ บ้านแหลม หมู่ที่ 7 ตำบลท่าศาลา อำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เป็นพื้นที่ศึกษาวิจัย ในฐานะพื้นที่ที่มีแนวโน้มจะเปลี่ยนแปลงไปเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่อันมีอัตลักษณ์ของตัวเอง รวมทั้งกำลังได้รับความนิยมในหมู่นักท่องเที่ยวและนักเรียนนักศึกษาในการเข้าไปศึกษาดูงานด้านการจัดการท่องเที่ยวของชุมชน ทั้งนี้ ผู้วิจัยหวังว่า อ่าวทองคำจะกลายเป็นพื้นที่ต้นแบบในการจัดการท่องเที่ยว และเรายังสามารถนำผลจากการวิจัยในครั้งนี้ไปใช้เป็นต้นแบบสำหรับการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมและธรรมชาติให้แก่ชุมชนอื่น ๆ ได้นำไปเรียนรู้และก่อเกิดประโยชน์ต่อไป ดังนั้นบทความชิ้นนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา บริบท และทุนทางวัฒนธรรมบริเวณอ่าวทองคำ เพื่อศึกษากระบวนการจัดการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วมของอ่าวทองคำ และเพื่อร่วมสร้างแนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวและส่งเสริมให้เกิดนวัตกรรมชุมชนบนฐานทุนทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชน

แนวความคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

การทำความเข้าใจเรื่อง “จิบกาแฟ แลเล เขเรื่อ: การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมชาวเลอ่าวทองคำ อำเภอนาทวี จังหวัดนครศรีธรรมราช” นั้น คณะผู้วิจัยเลือกพื้นที่แห่งนี้ในการศึกษาวิจัย โดยเน้นมิติทุนทางวัฒนธรรม (Cultural capital) ที่ปรากฏอยู่ในการฟื้นฟูและการสร้างพื้นที่การท่องเที่ยว แม้ว่ากรอบคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมมิใช่แนวคิดใหม่ เนื่องจากมีงานศึกษาหลายชิ้นหยิบยืมแนวคิดดังกล่าวนี้มาประยุกต์ใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรม และการเมือง ดังจะเห็นได้ว่าการทบทวนงานวิจัยหลายชิ้นในช่วงต้นนั้น พบว่า มีการใช้แนวคิดเรื่องทุนทางสังคมและวัฒนธรรมอย่างแพร่หลาย ส่วนใหญ่ของงานวิจัย บทความหรือวิทยานิพนธ์ก็มักจะหยิบยืมคำอธิบายของกรอบแนวคิดนี้มาใช้เรียกปรากฏการณ์ กระแสการท่องเที่ยวในไทยช่วงสองทศวรรษที่ผ่านมา โดยมีเป้าหมายเพื่ออธิบายการก่อร่างสร้างพื้นที่การท่องเที่ยวของชาวบ้านในแต่ละแห่ง ทั้งนี้ ในหลายงานศึกษาที่ผ่านมาชี้ให้เห็นว่า เมื่อชาวบ้านหรือสมาชิกในชุมชนในสถานที่ท่องเที่ยวมีทุนทางวัฒนธรรม พวกเขาจึงสร้างพื้นที่การท่องเที่ยวโดยการขายวัฒนธรรมในท้องถิ่น ดังนั้นวัฒนธรรมจึงถูกทำให้กลายเป็นสินค้าอย่างหนึ่ง อย่างไรก็ตาม คณะผู้วิจัยเห็นว่าการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมชาวบ้านในอ่าวทองคำเป็นปรากฏการณ์ที่แตกต่างจากกรณีอื่น ๆ เนื่องจากมีความเกี่ยวพันกับการต่อสู้ต่อรองของกระบวนการเคลื่อนไหว เพื่อสิ่งแวดล้อมของสมาชิกในชุมชนพื้นที่ริมฝั่งทะเลในอำเภอนาทวีสำหรับแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมนั้นมีที่มาจากนักสังคมวิทยาชาวฝรั่งเศส ปิแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) เขาพัฒนาแนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมมาจากพื้นฐานทางทฤษฎีมาร์กซิสต์ (Marxism) ที่เน้นเรื่องระบบทุนนิยม หรือทุนทางเศรษฐกิจ (Economic capital) บูร์ดิเยอเห็นแย้งกับความคิดดั้งเดิมของมาร์กซิสต์ที่ว่า ผู้มีทุนทางเศรษฐกิจจะครอบครองอำนาจตลอดจนสามารถสถาปนาวัฒนธรรมครอบงำคนอื่นได้ หากแต่เขาเชื่อว่าแค่ทุนทางเศรษฐกิจอย่างเดียวไม่ได้มีอำนาจเบ็ดเสร็จครอบงำสังคมได้ ทั้งนี้ก็เพราะในสังคมมีทุนแบบอื่น ๆ หลอมรวมอยู่ด้วย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทุนทางวัฒนธรรม บูร์ดิเยอได้แบ่งทุนทางวัฒนธรรมออกเป็นสามรูปแบบ กล่าวคือ รูปแบบแรกคือทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกทำให้เป็นรูปธรรม หรือการทำให้ทุนทางวัฒนธรรมอยู่ในรูปแบบของวัตถุจับต้องได้ เช่น เรื่องสั้น

นิยาย แผ่นเสียง เทปคาสเซ็ท อนุสาวรีย์ และภาพถ่าย ฯลฯ รูปแบบที่สองคือ ทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกทำให้เป็นสถาบัน เช่น คุณภาพหรือชื่อเสียงของสถานที่ ประกาศนียบัตร ในขณะที่รูปแบบที่สามคือ ทุนทางวัฒนธรรมที่รวมอยู่ในฮาบิทัส (Habitus) เช่น ความสามารถทางภูมิปัญญา ความรอบรู้ ความสามารถในการพูด การวางตนอย่างมีมารยาท กล่าวอย่างสรุปคือ ทุนทางวัฒนธรรมที่ถูกทำให้มีลักษณะเป็นรูปร่างหรือเป็นวัตถุ เป็นทุนทางวัฒนธรรมที่เราสามารถจับต้องสัมผัสได้ ส่วนทุนที่ถูกทำให้เป็นสถาบันนั้นเปรียบเหมือนการให้การรับรองหรือรับประกัน คุณสมบัติของเรา ในขณะที่ทุนที่หลอมรวมในฮาบิทัสจะแสดงออกทางร่างกาย และจิตใจ เป็นเครื่องยืนยันถึงควมมีวัฒนธรรมที่ค่อนข้างคงทนยาวนาน (Bourdieu, 1986, pp. 241-258; รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข, 2556, น. 29-44)

เพราะฉะนั้น สำหรับบุรีดิเยอแล้ว ทุนทางวัฒนธรรมคือกระบวนการหลอมรวมทางสังคม ซึ่งกลายเป็นสิ่งที่เพิ่มมูลค่าหรือคุณค่าแก่บุคคล สถานที่ท่องเที่ยว หรือสิ่งที่มีและไม่มีมูลค่าทางเศรษฐกิจ ในแวดวงการศึกษาการท่องเที่ยวในประเทศไทยนั้น จะเห็นได้ว่าทุนทางวัฒนธรรมถูกนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์การท่องเที่ยว เพื่อแสดงให้เห็นว่าการสร้างใหม่หรือฟื้นฟูพื้นที่ต่าง ๆ นั้น ทำให้เกิดสิ่งที่มีมูลค่าทั้งทางจิตใจและทางเศรษฐกิจ ในขณะเดียวกัน ทุนทางธรรมศกียังเป็นเสมือนเครื่องมือในการต่อสู้ต่อรองแก่ผู้มีสถานะรอง หรือชนชั้นล่าง (The masses) เพื่อสร้างสรรค์หรือต่อต้านต่ออำนาจหรืออิทธิพลที่อยู่เหนือกว่าตนอีกด้วย ทั้งนี้ เพื่อช่วยให้ชนชั้นล่างนั้นสามารถต่อสู้กับอำนาจที่เข้ามากดขี่ขูดรีดหรือครอบงำวิถีชีวิตของพวกเขา กล่าวได้ว่า แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมก็ช่วยเผยให้เห็นกระบวนการของการครอบงำหรือขูดรีด และสิ่งที่สำคัญของแนวคิดนี้คือเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้ชนชั้นล่างสามารถลุกขึ้นมาต่อสู้กับสิ่งที่เข้ามาครอบงำชีวิตพวกเขาอย่างไรก็ดี แม้ว่าทุนทางวัฒนธรรมอาจเป็นเครื่องมือของชนชั้นนำ หรือชนชั้นที่มีอำนาจมากกว่าใช้เพื่อครอบงำหรือขูดรีดผลประโยชน์จากชนชั้นที่มีสถานะรองได้เช่นกัน

ทุนทางสังคมเป็นอีกแนวคิดหนึ่งที่ถูกนำมาใช้อธิบายปรากฏการณ์ทางสังคม วัฒนธรรมของการท่องเที่ยวในประเทศไทย โดยทั่วไปแล้วแนวคิดนี้มักใช้ควบคู่กันกับแนวคิดทุนทางวัฒนธรรมในฐานะแนวคิดที่ส่งเสริมกันและกัน แนวคิดทุน

ทางสังคมของนักทฤษฎีชาวอเมริกัน พัฒนัมักได้รับการหยิบยกมาใช้เสมอ แนวคิดทุนทางสังคมของพัทน์นั้นวางอยู่บนทฤษฎีพหุนิยม (Pluralism) และการบูรณาการเชิงระบบ (System integration) ในขณะที่ทุนทางสังคมของบูร์ดิเยอวางอยู่บนทฤษฎีโครงสร้างนิยม (Structuralism) ซึ่งแตกแขนงหรือพัฒนามาจากปรัชญามาร์กซิสต์ แนวคิดทุนทางสังคมของบูร์ดิเยอจะมุ่งเน้นที่การวิเคราะห์ทางชนชั้น โดยสัมพันธ์กับผู้กระทำการทางสังคม (Social actors) และความเป็นไปได้ของผู้กระทำการทางสังคม จะประสบความสำเร็จในการต่อสู้ทางสังคม แนวคิดของบูร์ดิเยอจึงได้รับความสนใจในมิติทางวัฒนธรรมและการเมืองมากกว่าแนวคิดของพัทน์เมื่อเปรียบเทียบกับ อย่างไรก็ตาม เมื่อเราตั้งข้อสังเกตในงานศึกษาที่ใช้แนวคิดทุนทางสังคมของพัทน์ โดยส่วนใหญ่ก็จะพบว่ามักเป็นงานศึกษาที่เน้นด้านการพัฒนาสังคม ซึ่งให้ความสนใจเรื่องบรรทัดฐานของการพึ่งพาอาศัยกันและกันทางสังคม เครือข่ายหรือองค์กรทางสังคม เพื่อความเข้าใจศักยภาพทางสังคมโดยลงไปในระดับของชุมชน (Community) เพราะฉะนั้น ในการเน้นมิติทางสังคมแนวคิดของพัทน์จึงถูกนำมาใช้ในงานศึกษาการท่องเที่ยวเป็นอย่างมาก

แนวคิดทุนทางสังคมของพัทน์ประกอบด้วยปัจจัยสำคัญสามประการ ประการแรกคือบรรทัดฐานและพันธะทางศีลธรรม ประการที่สองคือคุณค่าทางสังคม และประการสุดท้ายคือเครือข่ายทางสังคม เขาเชื่อว่าหากสังคมหรือชุมชนใดที่มีระบบทางเศรษฐกิจทำงานได้ดีและมีการบูรณาการทางการเมืองในระดับสูงแล้วผลลัพธ์ก็คือในสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ จะสามารถสะสมทุนทางสังคมได้อย่างประสบความสำเร็จ อย่างไรก็ตาม การมองว่าส่วนต่าง ๆ ในสังคมหรือชุมชนมีหน้าที่ของตนเองในการที่จะขับเคลื่อนสังคมไปสู่เป้าหมายอย่างสำเร็จแล้ว แนวคิดทุนทางสังคมของพัทน์จึงมีปัญหาในแง่ที่ว่าเขามองข้ามความขัดแย้งและอำนาจทางชนชั้น ซึ่งเป็นสิ่งที่ได้รับเน้นย้ำในแนวคิดทุนทางสังคมของบูร์ดิเยอ โดยบูร์ดิเยอมองว่าความขัดแย้งและอำนาจทางชนชั้นคือความสัมพันธ์ในสังคมที่จะให้ความสามารถต่อผู้กระทำการทางสังคม หรือสมาชิกในสังคมเพื่อนำพาตนเองบรรลุเป้าหมายหรือผลประโยชน์ต่าง ๆ ที่พวกเขาสนใจ นอกจากนี้ แนวคิดของพัทน์นั้นมีปัญหาสำคัญของงานวิจัยในไทยโดยส่วนใหญ่ก็คือ การให้เกิดทุนทางสังคมที่ประสบความสำเร็จได้นั้น เงื่อนไขสำคัญคือสังคมหรือชุมชนนั้น ๆ

ต้องมีประชาสังคม (Civic community) กล่าวคือมีเครือข่ายทางสังคมเข้มแข็ง มีความไว้วางใจกันและกัน และอยู่ในบรรยากาศที่สมาชิกในชุมชนสามารถปรึกษาหารือหรือทำงานร่วมกันได้ สิ่งที่สำคัญของการมีประชาสังคมคือการมีสำนึกความเป็นพลเมืองของรัฐที่เป็นประชาธิปไตย เนื่องจากทุนทางสังคมจะเพิ่มพูนจนนำไปสู่ความสำเร็จทางสังคมและเศรษฐกิจได้ ดูเหมือนว่ากลไกทางการเมืองที่เป็นประชาธิปไตยจะสนับสนุนให้เกิดขึ้นได้

แนวคิดเรื่องทุนทางวัฒนธรรมมีความซับซ้อนมากกว่าการอธิบายเพียงแต่ว่าเพราะชาวบ้านมีทุนทางวัฒนธรรม ดังนั้น พวกเขาจึงมีอำนาจในการต่อสู้ต่อรอง ทั้งนี้ การขาดการเอาใจใส่เรื่องทุนทางวัฒนธรรมของชนชั้นนำหรือกลุ่มอำนาจมีอยู่ในสถานะเหนือกว่า ดังที่พบในงานวิจัยหลาย ๆ ชิ้น หรืออาจกล่าวได้ว่าแทบจะทั้งหมดที่คณะผู้วิจัยได้พบทวนมานั้น กลายเป็นแง่มุมที่ถูกมองข้ามไป และทำให้การมองเห็นที่ของการศึกษากลายเป็นภาพนิ่ง ๆ โดยปราศจากการเปลี่ยนแปลงอย่างมีกระบวนการ รวมทั้งภาพการต่อสู้ต่อรองอย่างเด่นชัด ในขณะเดียวกัน ในแง่มุมเกี่ยวกับเรื่องเพศ ชนชั้น พื้นที่ทางสังคมวัฒนธรรม ที่ถูกนำเสนอในฐานะตัวเลขเชิงปริมาณหรือสถิตินั้น ยังขาดการคิดวิเคราะห์หรือสะท้อนว่าสถิติของสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้มีนัยยะสำคัญอย่างไร การเสนอทุกอย่างออกมาราวกับว่ามิติต่าง ๆ ของพื้นที่หนึ่ง ๆ เป็นหน่วยเดียวกัน โดยไม่มีความแตกต่างทั้งภายในชุมชนเองก็ดีหรือปัจจัยจากนอกชุมชนเองก็ดี ล้วนแต่ทำให้งานวิจัยหลาย ๆ ชิ้นเป็นเพียงภาพหยุดนิ่ง และมองว่าเป็นเพียงปฏิกิริยาตอบสนองต่อปัจจัยภายนอกที่เข้าในช่วงเวลาหนึ่ง เพราะฉะนั้น การสะท้อนภาพความเคลื่อนไหวของชุมชนที่สถาปนาพื้นที่ของตนเองด้วยทุนทางวัฒนธรรมให้กลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวควรได้รับการวิเคราะห์อย่างรอบด้านมากกว่าที่เป็นอยู่ อย่างไรก็ตาม เนื่องจากเป้าหมายของงานวิจัยที่คณะผู้วิจัยได้พบทวนมานั้น มักมุ่งเน้นในเรื่องของจุดแข็งและจุดด้อยของสถานที่ท่องเที่ยว พร้อมกันนั้นก็สร้างข้อเสนอเชิงนโยบายแก่สถานที่ท่องเที่ยวต่าง ๆ แม้ข้อเสนอดังกล่าวมีประโยชน์ที่ฉายให้เห็นถึงข้อดีของสิ่งที่ได้ดำเนินการมาแล้ว และข้อด้อยที่ต้องปรับปรุงในเชิงนโยบาย แต่การมองความเคลื่อนไหวของชุมชนที่สร้างทุนทางวัฒนธรรมขึ้นมา เพื่อสู้กับทุนนิยมหรืออำนาจที่เหนือกว่านั้น จำเป็นต้องฉายให้เห็นว่าพวกเขาต่อสู้ต่อรองกับผลประโยชน์อย่างไร และทุนทางวัฒนธรรม

ของพวกเขา นั้นถูกนำมาใช้ถูกก่อรูปขึ้น หรือถูกปรับเปลี่ยนไปอย่างไร เพราะฉะนั้น ในงานวิจัย “จิบกาแฟ แลเล เขเรือ: การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมชาวเลอ่าวทองคำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครศรีธรรมราช” จะแสดงให้เห็นภาพของความเคลื่อนไหว เหล่านี้

ระเบียบวิธีวิทยาการวิจัย

การท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมชาวเลอ่าวทองคำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครศรีธรรมราช ในครั้งนี้อาศัยเทคนิคในการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) เป็นเครื่องมือและกระบวนการสำคัญในการวิจัย โดยแบ่งการวิจัย ออกเป็น 2 ส่วนหลักดังต่อไปนี้

1. การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research)

ศึกษาโดยการทบทวนวรรณกรรมและงานศึกษาในอดีตที่เกี่ยวข้องกับ อ่าวทองคำ โดยค้นคว้าถึงตำแหน่งที่ตั้งของอ่าวทองคำ อำเภอกำแพงแสน จังหวัด นครศรีธรรมราช การเกิดขึ้นของอ่าวทองคำผ่านการต่อสู้ภาคประชาชน การนิยาม ความหมายของอ่าวทองคำ ประวัติการปรับตัวชุมชนชาวเล รวมถึงวัฒนธรรมชุมชน ที่มีลักษณะโดดเด่นในด้านวิถีชีวิต อาชีพ และการพึ่งพาอาศัยกันระหว่างคนกับ ธรรมชาติ การปรับตัวของชาวบ้านท่ามกลางการเปลี่ยนแปลงทางธรรมชาติ และก่อร่างสร้างชุมชนเพื่อการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมชาวเล

อีกทั้งศึกษางานวิจัยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนในแถบ ชายฝั่งทะเล แหล่งท่องเที่ยวจังหวัดนครศรีธรรมราช การทำประมงชายฝั่ง วัฒนธรรม การกินน้ำชา การท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ การจัดการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรม และรวมถึงแนวคิดทุนทางสังคมและวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้อง

2. การศึกษาภาคสนาม (Fieldwork)

สำหรับการวิจัยภาคสนาม ผู้วิจัยกำหนดเป้าหมายการเก็บข้อมูลในพื้นที่ อ่าวทองคำ ซึ่งผู้วิจัยมุ่งไปที่หมู่ที่ 7 บ้านแหลม ตำบลท่าศาลา อำเภอกำแพงแสน จังหวัดนครศรีธรรมราช โดยอาศัยเทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth Interview)

กับผู้มีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งมาจากหลากหลายกลุ่ม ประกอบด้วย กลุ่มเรือ กลุ่มเครื่องแกงแม่บ้าน กลุ่มโฮมสเตย์ และตัวแทนภาคส่วนราชการ เพื่อความครบถ้วนของข้อมูล ผู้วิจัยจึงมีการจัดการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) เพื่อการเสริมหนุนข้อมูลเพื่อเติมเต็มซึ่งกันและกัน อีกทั้งกลุ่มจัดการท่องเที่ยวได้ร่วมแลกเปลี่ยน และถกเถียงเพื่อการพัฒนา รูปแบบการท่องเที่ยวร่วมกันกับผู้วิจัย และอาศัยเทคนิคการสังเกตแบบมีส่วนร่วม (Participant observation) เพื่อความสมบูรณ์รอบด้าน จากนั้นนำข้อมูลทั้งหมดมาวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content analysis) โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

ส่วนที่ 1 เป็นขั้นตอนการศึกษาเพื่อค้นหาต้นแบบชุมชน โดยใช้การวิจัยเชิงเอกสาร (Documentary research) เพื่อทบทวนเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวทางทะเลเพื่อทำความเข้าใจภาพรวมในการท่องเที่ยวทางวัฒนธรรมที่ปรากฏในสังคมไทย นอกจากนี้ยังทบทวนเอกสารที่เกี่ยวข้องในเรื่องทุนทางสังคมและบริบทชุมชน ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึงบริบทของกลุ่มคนที่อาศัยริมชายทะเลอ่าวทองคำ ที่จำเป็นต้องเข้าใจวิถีชีวิตบนพื้นฐานพหุวัฒนธรรมและการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม อีกทั้งความเข้มแข็งชุมชนในการจัดการดูแลทรัพยากรธรรมชาติเพื่อความมั่นคง และมีคุณภาพชีวิตที่อำนวยต่อการจัดการท่องเที่ยว

ส่วนที่ 2 การศึกษาภาคสนามอาศัยการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative research) โดยใช้เทคนิคการสัมภาษณ์เชิงลึก (In-depth interview) และเทคนิคการสนทนากลุ่ม (Focus group discussion) โดยมุ่งไปที่การศึกษากลุ่มจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมที่เป็นตัวขับเคลื่อนหลัก และมีปัจจัยเกื้อหนุนไม่ว่าจะเป็นทุนชุมชน องค์กรชุมชน การสนับสนุนจากหน่วยงานภายนอก และเศรษฐกิจชุมชน โดยผ่านกระบวนการการดำเนินงานของกลุ่มชุมชน โดยมีขั้นตอนการศึกษา ดังนี้

- 1) ขั้นตอนศึกษาสภาพบริบทพื้นที่ของกลุ่ม และการสร้างความร่วมมือโดยศึกษาในเรื่องประวัติความเป็นมาของกลุ่ม ลักษณะประชากรของกลุ่ม ลักษณะสังคมและวัฒนธรรมของกลุ่ม ลักษณะเศรษฐกิจของกลุ่มที่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวอ่าวทองคำ

- 2) ขั้นตอนศึกษาความร่วมมือของเครือข่ายจัดการท่องเที่ยวอ่าวทองคำ และบริบทชุมชนที่มีความสำคัญและเอื้อต่อการพัฒนากลุ่มการท่องเที่ยววิถี

วัฒนธรรมชาวเลให้มีความเข้มแข็งและยั่งยืน

3) ขั้นตอนศึกษากระบวนการดำเนินงานของกลุ่มในการจัดการท่องเที่ยวอ่าวทองคำ จากการใช้ทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนากระบวนการดำเนินงานจัดการท่องเที่ยว ซึ่งได้แก่ การสร้างกระบวนการมีส่วนร่วมระหว่างผู้วิจัยและกลุ่มเป้าหมายที่เข้าร่วมทำวิจัย และการถอดบทเรียนเพื่อสกัดประเด็นออกมาสร้างนวัตกรรมใหม่ในการสร้างการท่องเที่ยววิถีวัฒนธรรมชาวเลของอ่าวทองคำ ให้มีความโดดเด่นและดึงดูดนักท่องเที่ยว และขณะเดียวกันก็กลายเป็นต้นแบบการจัดการท่องเที่ยวชุมชนให้กับแหล่งอื่น ๆ ด้วยเช่นกัน

4) ขั้นตอนศึกษาปัจจัยเกื้อหนุน เป็นตัวที่ช่วยเพิ่มให้ทุนทางสังคมมีพลังในพัฒนาการท่องเที่ยวโดยศึกษาถึงความร่วมมือและการสนับสนุนจากหน่วยงานทั้งภาครัฐและไม่ใช่ภาครัฐ เศรษฐกิจ สังคม วัฒนธรรม และอื่น ๆ ของชุมชน

5) ขั้นตอนการสรุป และอภิปรายข้อเรียนรู้การนำทุนทางสังคมมาใช้ในการพัฒนาไปสู่ความเข้มแข็งของกลุ่มในการจัดการท่องเที่ยวของอ่าวทองคำ เพื่อให้เกิดความยั่งยืนและคืนคุณค่าสู่ชุมชน และข้อเสนอแนะ โดยใช้การวิเคราะห์เชิงเนื้อหาเพื่อตอบวัตถุประสงค์ในการศึกษา

3. วิธีการเก็บข้อมูล

ในส่วนกระบวนการได้มาซึ่งข้อมูลภาคสนามนั้น ผู้วิจัยได้ลงพื้นที่เก็บข้อมูลภาคสนามโดยใช้วิธีการฝังตัวในชุมชน 2 ชั่วโมงโดยใช้เวลาหนึ่งสัปดาห์ในแต่ละครั้งที่ฝังตัวในชุมชน เพื่อให้เห็นภาพการจัดการท่องเที่ยวชุมชน ทั้งนี้ผู้วิจัยได้มีส่วนร่วมในการติดตามกลุ่มเรือที่เป็นหนึ่งส่วนสำคัญในการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน กล่าวคือได้ทำการนัดหมายกับกลุ่มเรือเพื่อเก็บข้อมูลตั้งแต่การเตรียมเรือเพื่อรับนักท่องเที่ยว เนื่องจากเรือที่ใช้นั้นเป็นเรือประมงพื้นบ้านที่ใช้จับปลาในชีวิตประจำวัน

นอกจากนั้นผู้วิจัยยังสร้างแผนที่เดินดิน เพื่อทำความเข้าใจโครงสร้างทางสังคมของชุมชนที่เอื้อต่อการจัดการท่องเที่ยว กล่าวคือทำให้เห็นภาพองค์ประกอบต่าง ๆ ที่ชุมชนเลือกมาเป็นจุดขายเพื่อนำนักท่องเที่ยวไปเรียนรู้วัฒนธรรมท้องถิ่น ซึ่งประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้านเครื่องแกง กลุ่มเรือ และกลุ่มโฮมสเตย์ เนื่องจากวิถีชุมชนบ้านแหลมนั้นมีความเป็นวิถีชาวเลที่อาศัยการทำประมงพื้นบ้านเป็นหลัก

และยังมีสภาพชุมชนเป็นแบบดั้งเดิม ที่ไม่มีการนำความทันสมัยมาใช้ในชีวิตประจำวันมากนักจึงเป็นเสน่ห์ของชุมชนในการจัดการท่องเที่ยว

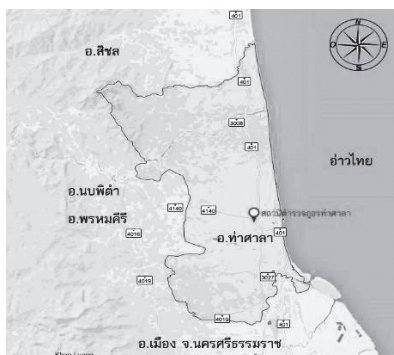
อีกทั้ง นักวิจัยได้เลือกผู้มีส่วนเกี่ยวข้องในการจัดการท่องเที่ยว เพื่อขอสัมภาษณ์ และการจัดเวทีสนทนากลุ่ม เป็นการสะท้อนภาพการจัดการท่องเที่ยวในชุมชน จากตัวแทนกลุ่มต่าง ๆ ข้างต้นเพื่อร่วมกันประกอบด้วย กลุ่มแม่บ้านเครื่องแกง กลุ่มเรือ และกลุ่มโฮมสเตย์ ซึ่งเป็นกลุ่มหลักในการดำเนินการท่องเที่ยวนี้

ผลการวิจัย

ความเป็นมาและประวัติศาสตร์การก่อร่างสร้างตัว ผ่านการเคลื่อนไหวภาคประชาชนและการสร้างความรู้เกี่ยวกับอ่าวทองคำ

อ่าวทองคำเป็นผลมาจากการต่อสู้มานับสิบปีของชาวบ้านในหมู่บ้านชาวประมง นักกิจกรรม และหน่วยงานที่เข้ามามีส่วนร่วมอย่างค่อนข้างยาวนาน ทั้งนี้ จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี 2550 เป็นอย่างช้า ชื่อของอ่าวทองคำค่อย ๆ ถูกตกลงบนผืนทะเลและชายฝั่งของอ่าวท่าศาลาซึ่งเป็นชื่อเดิมของอ่าวแห่งนี้ ชายฝั่งที่มีความยาวกว่า 30 กิโลเมตร ได้กลายเป็นแหล่งทรัพยากรที่ก่อเกิดเรื่องราวผ่านงานเขียนทางวิชาการ ข่าว สารคดี นิยาย รายการทางโทรทัศน์ และคลิบวิดีโอต่าง ๆ แต่กระนั้น โดยประมาณปี 2555 ชื่อของอ่าวทองคำก็กลายเป็นชื่อเรียกที่รู้จักกันโดยทั่วไปเป็นครั้งแรก ขณะเดียวกัน เรื่องเล่าของชุมชนและกระบวนการต่อสู้ของชาวประมงในอ่าวทองคำ ก็ได้ถูกสร้างขึ้นท่ามกลางแผนการพัฒนาขนาดใหญ่ของรัฐ รวมทั้งการเข้ามาของบริษัทปิโตรเลียมต่างชาติ ดังพาดหัวรายงานข่าวสำนักหนึ่งว่า “ชาวประมงท่าศาลาบุก สผ. ค้านสร้างท่าเรือเชพรอน ใช้ ธรณ. ปกป้องสิทธิชุมชน รักษา ‘อ่าวทองคำ’” (ไทยพับลิก้า, 2555) กล่าวได้ว่ากระบวนการเปลี่ยนจากอ่าวท่าศาลามาเป็นอ่าวทองคำนั้น มิเพียงเป็นการเปลี่ยนแปลงเชิงความหมายของพื้นที่ ซึ่งเกิดจากการเคลื่อนไหวของคนในท้องถิ่นและการผลิตสร้างความรู้ หากแต่ในเชิงกายภาพอีกด้วย โดยทำให้อ่าวทองคำกลายเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ หรือจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยวที่ควบคู่ไปกับวิถีชีวิตที่ผูกพันกับท้องทะเลและชายฝั่ง หาดโคลนตมได้รับการยกระดับความสำคัญและมีมูลค่าอันเปรียบเสมือนทองคำ ทั้งนี้ กระบวนการต่อสู้ต่อและกลยุทธ์ในการ

เคลื่อนไหวของชาวบ้านในอ่าวทองคำนั้น จะทำให้เห็นความเป็นมาของขบวนการเคลื่อนไหว และมิติทางวัฒนธรรมที่เข้ามายกระดับการเคลื่อนไหวอย่างทรงพลัง

รูปที่ 1: แผนที่แสดงที่ตั้งและเส้นทางของอำเภอท่าศาลาและไชยฝั่ง

ที่มา: <http://www.thasalapolice.org>

ชุมชนประมงชาวมุสลิมซึ่งผูกพันและใกล้ชิดกับพื้นที่ชายฝั่งทะเลของอ่าวท่าศาลาหรืออ่าวทองคำ ทำให้พวกเขาคือกลุ่มคนท้องถิ่นกลุ่มแรก ๆ ที่ออกมาเคลื่อนไหวเรื่องทรัพยากรชายฝั่งทะเลและสิ่งแวดล้อมในอ่าว อ่าวทองคำหรืออ่าวท่าศาลาเป็นท่าขึ้นปลาสำคัญแห่งหนึ่งจากทั้งหมดห้าแห่งในนครศรีธรรมราช ได้แก่ ขนอม สีล ปากพนัง ท่าศาลา และ อำเภอเมืองตามลำดับ แต่เป็นเวลา 10-20 ปีแล้วที่ประมงพื้นบ้านซึ่งใช้เครื่องมือจับปลาอย่างง่ายและจับสัตว์น้ำเฉพาะริมชายฝั่งนั้นลดน้อยลง อีกทั้งยังต้องแข่งขันกับเรือประมงพาณิชย์ที่มีอุปกรณ์ทันสมัยกว่าและสามารถออกทะเลน้ำลึกได้ เมื่อปริมาณสัตว์น้ำริมชายฝั่งลดลงจึงทำให้การออกเรือหาปลาแต่ละครั้งของชาวบ้านต้องออกเรือไปไกลกว่าเดิม แต่เพราะต้องแบกรับค่าเชื้อเพลิงและปริมาณที่จับได้ไม่คุ้มทุนทำให้คนรุ่นหลังทำอาชีพประมงน้อยลงไปด้วย ผลที่ตามมาคือทำให้บางคนออกไปหางานในกรุงเทพฯ ตัวเมืองต่างจังหวัด หรือต่างประเทศ โดยเฉพาะในช่วงทศวรรษ 2540 หรือก่อนหน้านั้นเพียงเล็กน้อย มีคนในชุมชนออกไปทำงานนอกชุมชนจำนวนมาก ด้วยเหตุนี้

การประกอบอาชีพประมง หรือที่เกี่ยวกับการทำประมงจึงอยู่ในกลุ่มชาวประมงรุ่นเก่ามากกว่ารุ่นใหม่ อย่างไรก็ตาม หลังวิกฤตเศรษฐกิจปี 2540 คนที่ออกไปทำงานก็กลับมาบ้านจำนวนมาก พวกเขาเหล่านี้บางส่วนก็กลับมาเปิดร้านน้ำชา งานรับจ้างทั่วไปค้าขาย (โอปอล์ ประภาวดี, 2547, น. 85) ขณะที่บางส่วนก็กลับมาจับอวนและลงเรือหาปลาเหมือนคนรุ่นพ่อแม่ของตน

รูปที่ 2: ชาวบ้านในพื้นที่ “อ่าวทองคำ”

รณรงค์ต่อต้านการสร้างท่าเรือของบริษัทเซฟรอน

ที่มา: <https://prachatai.com/journal/2013/08/48252>

ในปี 2540 เกิดการเคลื่อนไหวครั้งสำคัญ ทั้งนี้เป็นผลมาจากแรงผลักดันของภูมิทัศน์ทางการเมืองของไทยช่วงทศวรรษ 2540 โดยเฉพาะรัฐธรรมนูญปี 2540 หรือที่เรียกกันว่า “รัฐธรรมนูญฉบับประชาชน” ซึ่งเน้นย้ำความสำคัญของสิทธิชุมชน และการจัดการทรัพยากรในท้องถิ่นโดยคนในชุมชนนั้น ๆ เอง การลุกขึ้นมาต่อสู้ของกลุ่มชาวบ้านในประเด็นสิทธิและการจัดการทรัพยากรที่แทบไม่ค่อยได้ยินเสียงพวกเขาเลยก่อนหน้านี้ นำไปสู่เหตุการณ์เดินประท้วงปิดถนนกรณีเรือประมงคราดหอยลายเชิงพาณิชย์เข้ามาหาหอยในอ่าวท่าศาลา แม้ว่าชุมชนชาวมุสลิม/ชาวประมงอ่าวท่าศาลาเริ่มต้นจัดตั้งกลุ่มอนุรักษ์และเฝ้าระวังเรือประมงผิดกฎหมายขึ้น แต่การรวมตัวของกลุ่มชาวประมงอ่าวท่าศาลาอย่างหลวม ๆ ในครั้งนั้นก็ยังไม่สามารถผลักดันเรือประมงพาณิชย์ดังกล่าวออกจากอ่าวได้ อย่างไรก็ตาม การเคลื่อนไหวครั้งดังกล่าวก็เป็นจุดเริ่มต้นที่กระตุ้นให้คนหันมาสนใจปัญหาเรือ

อวนลากและวิกฤติอาชีพประมงพื้นบ้านที่ได้รับผลกระทบโดยตรง ในที่สุดเมื่อปี 2546 กลุ่มอนุรักษ์และระวังเรือประมงผิดกฎหมายก็ก่อตั้งขึ้นเป็นรูปเป็นร่างอย่างชัดเจนขึ้น (ศุภเดช ศักดิ์ดวง, 2557) และในปี 2551 บรรดาชาวบ้านในอำเภอท่าศาลา โดยเฉพาะกลุ่มชาวประมงที่ทำมาหากินในอ่าวท่าศาลา นักเรียน นักศึกษา นักกิจกรรมที่รวมตัวกันเคลื่อนไหวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม และองค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลาได้เข้ามามีส่วนร่วมในการเดินขบวนประท้วงโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลภาคใต้ ในท้ายที่สุดเมื่อปี 2552 การเคลื่อนไหวและความร่วมมือของคนในท้องถิ่นอย่างต่อเนื่องนำมาสู่การออก “บัญญัติท้องถิ่นทางทะเลเพื่อปกป้องและอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งอย่างยั่งยืน” กล่าวได้ว่า การเคลื่อนไหวเริ่มแสดงให้เห็นทิศทาง กระบวนการทำงาน และเป้าหมายอย่างชัดเจน (นฤดม ทิมประเสริฐ, 2554)

การสร้างความรู้ในฐานะทุนทางวัฒนธรรมปรากฏในหลาย ๆ รูปแบบ การทำแผนที่เป็นอีกรูปแบบหนึ่งของการผลิตความรู้ โดยการระบุชื่อสถานที่ ถนน และตำแหน่ง อย่างไรก็ดี หากเราย้อนกลับสำรวจแผนที่ก่อนปี 2555 หรือก่อนหน้านั้นเพียงเล็กน้อย ก็พบว่าแผนที่แสดงภูมิศาสตร์ของอ่าวทองคำเป็นเพียงพื้นที่ว่าง ๆ โดยระบุเพียงสถานที่ตั้งอย่างกว้าง ๆ แม้ที่จริงแล้วจุดประสงค์ของแผนที่นั้นมักเป็นการนำเสนอ พื้นที่ตั้งอำเภอ หมู่บ้านสำคัญ หรือพื้นที่ทางทะเล เช่น แผนที่แบบอินโฟกราฟฟิกส์ ซึ่งระบุตำแหน่งและสถานที่ท่องเที่ยวสำคัญต่าง ๆ หรือแผนที่ทั่วไป แต่กระนั้น ก็ไม่เคยปรากฏ “อ่าวทองคำ” เลย

รูปที่ 3 แผนที่อ่าวทองคำ

ที่มา: <https://www.creativemove.com/creative/humanfence/attachment/01-22/>

โดยเฉพาะอย่างยิ่งชุมชนมุสลิมบ้านแหลมเป็นชุมชนชาวประมงเล็ก ๆ ที่เป็นส่วนสำคัญในการประกอบสร้างอ่าวทองคำ ในหมู่ที่ 7 ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เมื่อหลายปีก่อนชื่อของบ้านแหลมไม่เคยเป็นที่รู้จักของบรรดานักท่องเที่ยว หรือผู้คนต่างถิ่นมากนัก แต่ในปี 2555 บ้านแหลมได้รับการพัฒนาเป็นสถานที่ท่องเที่ยวแห่งใหม่ของนครศรีธรรมราช จากนั้น การสร้างที่พักในรูปแบบอันใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นหรือที่เรียกว่าโฮมสเตย์ก็เกิดขึ้นมา ชื่อเสียงของสถานที่ท่องเที่ยวแห่งนี้ไม่ได้จำกัดเฉพาะในท้องถิ่นหรือภายในจังหวัดเท่านั้น หากแต่เป็นจุดหมายปลายทางแห่งใหม่ของนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบธรรมชาติ ริมชายฝั่งและป่าชายเลนอีกด้วย

การจัดการท่องเที่ยวอ่าวทองคำ

การจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนบ้านแหลม อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช ในนามอ่าวทองคำนั้นเกิดขึ้นจากภาคีเครือข่ายชุมชนกลุ่มต่าง ๆ ที่มีบทบาทภายใต้ 3 กลุ่มหลัก ดังนี้

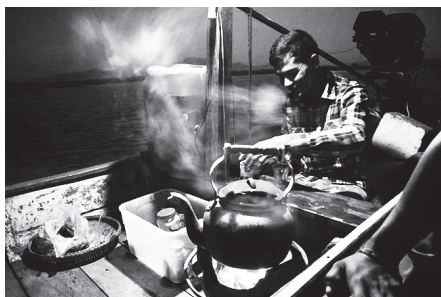
1. **กลุ่มโฮมสเตย์** “บ้านแหลมโฮมสเตย์” เป็นหน่วยหลักในการจัดการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นกลุ่มคนดำเนินงานหลักในการจัดการท่องเที่ยวของอ่าวทองคำ

โดยมีการร่วมมือกับกลุ่มต่าง ๆ ในชุมชนภายใต้ชื่อ “กลุ่มวิสาหกิจชุมชนบ้านแหลมโฮมสเตย์” โดยมีบทบาทในการจัดการท่องเที่ยวทั้งระบบ เริ่มตั้งแต่การต้อนรับนักท่องเที่ยว การนำนักท่องเที่ยวลงเรือ การทำกิจกรรมต่าง ๆ การเข้าพักที่พักก่่าวอีกนัยหนึ่งคือตั้งแต่ก้าวแรกที่ลงมาถึงชุมชน ตลอดจนการส่งนักท่องเที่ยวกลับบ้าน

รูปที่ 4: จุดรับนักท่องเที่ยวของบ้านแหลมโฮมสเตย์

2. กลุ่มเรือและกลุ่มออมทรัพย์ เกิดขึ้นภายใต้บรรยากาศที่ประชาชนกำลังประสบปัญหานี้สิน และเริ่มมีการตื่นตัวเรื่องการอนุรักษ์สัตว์น้ำและป่าชายเลนไว้เพื่อได้ทำมาหากิน โดยมีการจัดการทรัพยากรอย่างเป็นระบบจากการปฏิบัติตามกติกาของชุมชนที่ตั้งไว้ ดังนั้นกลุ่มเรือออมทรัพย์บ้านปลาบ้านปู คือชื่อเรียกกลุ่มที่ชาวบ้านตั้งขึ้น โดยมีบทบาทเป็นกลุ่มที่ให้การช่วยเหลือชาวประมงที่เดือดร้อนจากการเป็นหนี้ในระบบที่เป็นปัญหาที่อยู่ในพื้นที่และกำลังกลายเป็นเรื่องปกติของชาวเล

รูปที่ 5: การชงกาแฟบนเรือขณะลอยลำในอ่าวทองคำยามรุ่งสาง

ปัจจุบันเรือประมงชายฝั่งที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกกลุ่มเรือเพื่อการท่องเที่ยว นั้นมีจำนวน 15 ลำ จากเรือทั้งหมด 60 ลำในพื้นที่บ้านแหลม การที่มีเรือเป็นสมาชิกหนึ่งลำเท่ากับคนในครอบครัวนั้นร่วมเป็นภาคีกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชน บ้านแหลมโฮมสเตย์กันทั้งครอบครัว โดยการบริหารจัดคิวเรือนั้นใช้วิธีการหมุนเวียนคิว สลับกันไปวันละ 5 ลำ แล้วหมุนเป็นวงกลมกลับมาที่คนที่ 1 โดยมีการจัดคิวเรือ เพื่อการท่องเที่ยวไม่ซ้ำกัน ผลัดเวียนกันตามคิว โดยมีหัวหน้ากลุ่มเรือเป็นคนจัดคิว และประสานกับกลุ่มโฮมสเตย์เพื่อนำนักท่องเที่ยวลงเรือ ลักษณะที่ 2 ในกรณีที่มีการใช้เรือมากกว่า 15 ลำในกรณีพิเศษ ก็จะมีการให้ความร่วมมือจากสมาชิก ภายในชุมชนในการมาร่วมกันตามภาระกิจต่อไป

3. กลุ่มแม่บ้านเครื่องแกง แรงบันดาลใจในการเริ่มต้นทำผลิตภัณฑ์ วัดฤติบ ในพื้นที่หมู่บ้าน และพื้นที่ใกล้เคียง มีมากและเพียงพอต่อการผลิตเครื่องแกง เครื่องแกงมีความสำคัญและจำเป็นในการบริโภคประจำวัน โดยผู้บริโภคใช้ต้นทุน ถูกกว่าการผลิตบริโภคเอง และเป็นการใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์แก่กลุ่มสตรี ในหมู่บ้าน จึงเกิดความคิดรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้เสริมแก่ครัวเรือน ชุมชน ได้บริโภคสินค้าราคาถูกและปลอดภัยต่อสุขภาพ เพราะไม่มีสารเคมีในวัตถุดิบ และไม่มีสารกันบูดในตัวผลิตภัณฑ์ จำหน่ายแต่สินค้าผลิตใหม่และสดสะอาด

รูปที่ 6: แกงส้มปลากระบอก
ทำจากเครื่องแกงจากอ่าวทองคำ เมนูห้ามพลาด

เมื่อชุมชนดำเนินการท่องเที่ยวขึ้น กลุ่มนี้จึงมีความสำคัญในการเป็นแม่ครัวและแม่บ้านสำหรับนักท่องเที่ยว ซึ่งบทบาทของกลุ่มนั้นมีความเด่นชัดบ่งชี้ให้เห็นว่านักท่องเที่ยวจะได้ลิ้มรสชาติอาหารปักษ์ใต้ สไตล์นครศรีธรรมราชแท้ ๆ ผ่านฝีมือการปรุงของกลุ่มแม่บ้านเครื่องแกง ซึ่งกลุ่มนี้จะดำเนินงานทุกวัน โดยเฉพาะเมื่ออาหารเที่ยงหลังจากนักท่องเที่ยวขึ้นฝั่งมาจากการเล่นสปีดโบ๊ต

สรุปและอภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ได้เข้าไปมีส่วนร่วมในการสร้างองค์ความรู้ระหว่างผู้วิจัยและชุมชนประมงบ้านแหลม ก่อให้เกิดนวัตกรรมเพื่อส่งเสริมการท่องเที่ยวบนพื้นฐานทุนทางวัฒนธรรมและวิถีชุมชน ผ่านกระบวนการร่วมคิดและร่วมสร้างนวัตกรรมใหม่เพื่อให้เกิดประโยชน์กับพื้นที่ระหว่างนักวิจัย นักวิจัยในพื้นที่ และชาวบ้านแหลม ซึ่งมีความเห็นพ้องกันและเกิดเป็นนวัตกรรมกลับคืนให้กับชุมชน 3 ประเด็น ดังนี้

รูปที่ 7: บรรยากาศยามรุ่งอรุณของอ่าวทองคำ

1. ร่วมรวบรวมและบันทึกประวัติศาสตร์อ่าวทองคำ เนื่องจาก “อ่าวทองคำ” เป็นการสร้างคำใหม่ที่สะท้อนการต่อสู้ภาคประชาชนผนวกกับความ ต้องการของชาวบ้านในการรื้อสร้างวาทกรรมให้แสดงถึงนัยยะของคุณค่าและ ความหมายของวิถีชีวิตที่มีความผูกพันกับทะเล จึงเป็นที่มาของการให้ความหมาย พื้นที่ทางทะเลในบริเวณอ่าวท่าศาลาใหม่ และนำมาซึ่งการจัดการท่องเที่ยวทาง วัฒนธรรมชาวเลตลอดมานับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2555 ดังนั้นการรื้อสร้างความหมายใหม่ ของพื้นที่เป็นการสร้างความตระหนักรู้ให้คนในพื้นที่ โดยเฉพาะชาวประมงชายฝั่ง หรือชาวเลให้เห็นถึงคุณค่าของทรัพยากรที่ต้องหวงแหน ทูทางวัฒนธรรมและ วิถีชีวิตที่โดดเด่นจนสามารถนำมาปรับใช้ให้เกิดประโยชน์ต่อการจัดการท่องเที่ยว ทางวัฒนธรรมให้เกิดขึ้นได้อย่างยั่งยืน

2. ร่วมออกแบบผลิตภัณฑ์ของที่ระลึก ร่วมกันออกแบบผลิตภัณฑ์ชุมชน จากเปลือกหอย ซึ่งท้ายที่สุดได้กลายเป็นผลิตภัณฑ์ 2 รายการไว้เพื่อเป็นของ ที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยวได้แก่ กรอบรูปเปลือกหอย และปิ่นปักผม ซึ่งเป็นผลงาน การออกแบบของชุมชนและทีมวิจัยที่ร่วมกันแปลงขยะในพื้นที่ให้กลายเป็นของ ที่ระลึกให้กับนักท่องเที่ยว โดยมีวิธีการออกแบบผลิตภัณฑ์ปิ่นปักผมและกรอบรูป ดังนี้

วิธีการออกแบบและคัดเลือกผลิตภัณฑ์

นวัตกรรมเปลือกหอยในครั้งนี้ เกิดขึ้นขณะที่นักวิจัยได้เดินสำรวจโครงสร้างชุมชนเพื่อสร้างแผนที่เดินดินนั้น นักวิจัยได้เดินไปยังกลุ่มเรือที่ทำการคัดแยกปลาที่ได้จากประมงพื้นบ้านเพื่อสนทนาและเก็บข้อมูลโดยการสังเกตแบบมีส่วนร่วม และได้เห็นชาวเปลือกหอยกองโตได้ต้มมะพร้าว ซึ่งในภาษาใต้เรียกว่า “โคนพร้าว” และจากการสัมภาษณ์ได้ข้อมูลว่าชาวเปลือกหอยดังกล่าวมาจากการประกอบอาหารและทิ้งไว้เป็นปุ๋ยให้ต้นไม้ นักวิจัยจึงชักชวนผู้ประกอบการโฮมสเตย์ให้หันมาสร้างมูลค่าเพิ่มจากเปลือกหอยที่เป็นของเหลือใช้นั้น

จึงเป็นที่มาของการสืบสาวเรื่องราวทางประวัติศาสตร์ได้ความว่า สตรีชาวเลสมัยก่อนได้ใช้เปลือกหอยมาประดับตกแต่งใช้ปักผม จึงเป็นที่มาของการร่วมกันออกแบบนำเปลือกหอยมาลงสีและติดตกแต่งเพื่อให้เป็นของที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยวเป็นภาพแทนของเรื่องเล่าทางประวัติศาสตร์ของอ่าวทองคำ

ในส่วนของการออกแบบก็เช่นเดียวกัน นักวิจัยร่วมกับชาวบ้านได้ร่วมกันคัดเลือกเปลือกหอยที่มีคุณลักษณะที่แข็งแรงและมีขนาดเล็ก ไม่มีการทาสี เมื่อได้ขนาดที่ต้องการแล้วนำมาติดกากับกรอบรูปไม้ เพื่อให้เป็นที่ระลึกแก่นักท่องเที่ยวต่อไป

รูปที่ 8: บังเลาะห์ผู้ประกอบการท่องเที่ยวสาธิตการชุดโคลน
ที่ได้จากการดำนํ้ามาจากกันทะเล

3. ร่วมกันออกแบบโปรแกรมทัวร์ “Half Day Tour อ่าวทองคำครึ่งวันก็เที่ยวได้” การลงพื้นที่หลายครั้งทำให้ผู้วิจัยค้นพบว่า พื้นที่บ้านแหลมโฮมสเตย์นั้นมีการจัดโปรแกรมทัวร์ทั้งแบบสองวันหนึ่งคืน และโปรแกรมหนึ่งวัน แต่การท่องเที่ยวที่ได้รับความนิยมสูงสุดของอ่าวทองคำคือ “การท่องเที่ยวแบบครึ่งวัน”

วิธีการและที่มาของ Half Day Tour

การร่วมกันสร้างโปรแกรมทัวร์แบบครึ่งวันนั้นมีที่มา กล่าวคือ จังหวัดนครศรีธรรมราชนั้นมีจุดหมายทางการท่องเที่ยวมากมาย ทั้งวัด โบราณสถาน และแหล่งธรรมชาติที่เรียกกันว่า “เขา ป่า นา เล” ครอบคลุมถึง ครอบคลุมกับวิถีของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอ่าวทองคำนั้นไม่นิยมพักค้างคืน เนื่องจากบริบทชุมชนอ่าวทองคำ ชุมชนบ้านแหลมนั้นเป็นชุมชนมุสลิม ที่มีการจัดกิจกรรมบันเทิงหรือมหรสพในช่วงกลางคืน จึงไม่มีกิจกรรมรื่นเริงในพื้นที่ เว้นแต่กลุ่มนักท่องเที่ยวที่เดินทางมาจากต่างจังหวัดเท่านั้นที่จะเลือกพักในโฮมสเตย์ในชุมชนก่อนหนึ่งวันในช่วงเย็น และเริ่มท่องเที่ยวอ่าวทองคำในช่วงเช้ามีดในรุ่งขึ้น

ด้วยวิถีของนักท่องเที่ยวที่มาเยือนอ่าวทองคำนั้นมีความมุ่งหมายที่จะพบกับ “แสงแรก” ในยามเช้ากลางทะเลอ่าวทองคำ ภาษาชาวบ้านเรียกว่า “หัวนึ่งต่าน” โดยการล่องเรือไปลอยลำกลางทะเลตั้งแต่เวลา 04.30 น. นักท่องเที่ยวลงเรือแล่นออกจากท่าตรงไปยังอ่าวทองคำ แล้วทอดสมอนั่งจิบกาแฟ รับประทานอาหารเช้าแบบชาวบ้านกลางทะเล ซึ่งมีการชงน้ำชา กาแฟ และทานข้าวเหนียวหั่วสังขยา ข้าวมันแกว โรตีสี่ เป็นต้น อาหารเหล่านี้เป็นอาหารที่เป็นวัฒนธรรมการกินของชาวบ้านในพื้นที่ภาคใต้ โดยเฉพาะในอำเภอท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช เรียกว่าเป็นการยกเอาธัญน้ำขามาไว้บนเรือกลางอ่าวทองคำ สำหรับบริการอาหารเช้าให้นักท่องเที่ยว เพื่อรอชมพระอาทิตย์ขึ้นในตอนรุ่งเช้าหลังจากพระอาทิตย์ขึ้นแล้วก็นั่งเรือไปยังจุดสำคัญต่าง ๆ ที่สะท้อนวิถีชาวบ้านริมทะเล และกลับขึ้นฝั่งมารับประทานอาหารเที่ยง กล่าวได้ว่า นักท่องเที่ยวจะได้สัมผัสวิถีชาวเลประมงพื้นบ้านในช่วงเช้า และรับประทานอาหารแบบชาวเลในตอนเที่ยง หลังจากนั้นนักท่องเที่ยวมักจะเดินทางไปยังแหล่งท่องเที่ยวอื่น ๆ ที่สะท้อน “เขา ป่า นา เล” ของจังหวัดนครศรีธรรมราชต่อไป

จึงเป็นที่มาของการร่วมกันออกแบบโปรแกรมท่องเที่ยวแบบครึ่งวันระหว่าง นักวิจัยและกลุ่มจัดการท่องเที่ยวอ่าวทองคำในครั้งนี้ ซึ่งได้ให้ชื่อโปรแกรมว่า “Half Day Tour อ่าวทองคำครึ่งวันก็เที่ยวได้” โดยร่วมกันทบทวนกิจกรรม ที่ได้รับความนิยมจากนักท่องเที่ยว และกิจกรรมพิเศษที่มีเฉพาะที่อ่าวทองคำ อันนับว่าเป็นเอกลักษณ์เฉพาะถิ่นอ่าวทองคำ ท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช

บรรณานุกรม

- กมลชนก บัวบาน, ภมรรัตน์ สุธรรม, และจตุพล ชูจันทร์. (2559). ยุทธศาสตร์ การมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าชายเลนของประชาชน ตำบลกะแต อำเภอกาญจนดิษฐ์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี. *ราชภัฏสุราษฎร์ธานี. 3*(2), 179-192.
- กรวรรณ สังขกร. (2558). *การท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมกับวิถีไทย*. สถาบันวิจัย สังคม มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- กรองกาญจน์ การเนตร, และสุรางค์รัตน์ จำเริญพล. (2558). การต่อสู้ของ กระบวนเคลื่อนไหวคัดค้านการสร้างท่าเทียบเรือผ่านวาทกรรมการพัฒนา ตำบลกลาย อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช. *วิจัยสังคม. 38*(2), 211-254.
- กานตนา สุวรรณโณ. (2554). *ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ป่าชายเลน ตามแนวทางพระราชดำริของชุมชนตำบลนาเกลือ อำเภอกันตัง จังหวัดตรัง*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชานโยบายและการวางแผนสังคม, มหาวิทยาลัยทักษิณ.
- กิ่งแก้ว บัวเพชร. (2549). *การมีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนคีรีวง อำเภอลานสกา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- คัซพล จันเพชร, และพิทักษ์ ศิริวงศ์. (2559). *การบูรณาการทุนทางวัฒนธรรมสู่การเป็นแหล่งท่องเที่ยวเชิงสร้างสรรค์ด้วยกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชน: กรณีศึกษาชุมชนบ้านซากแก้ว อำเภอบางละมุง จังหวัดชลบุรี*.

คณะวิทยาการจัดการ, มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตสารสนเทศ
เพชรบุรี.

จักรแก้ว นามเมือง. (2551). *ทุนทางวัฒนธรรมในวัฒนธรรมไทย*.

กรุงเทพมหานคร: ห้างหุ้นส่วนจำกัด นวสาน์การพิมพ์.

โชติกา ลอยทวินันท์, ภาสินี วรชนะนันท์, และประเดิม อุทยานมณี. (2558).

ผลกระทบจากการท่องเที่ยวต่อคุณภาพน้ำบริเวณระบบนิเวศเกาะเต่า.

ใน *การประชุมวิชาการและเสนอผลงานวิจัยระดับชาติ สร้างสรรค์และ
พัฒนา เพื่อก้าวหน้าสู่ประชาคมอาเซียน*. ครั้งที่ 2, 18-19 มิถุนายน 2558
ณ วิทยาลัยนครราชสีมา อำเภอเมือง จังหวัดนครราชสีมา.

ทิสวีส อารังสานต์. (2556). มนตร์รักอ่าวทองคำและลูกสาวแห่งทะเล

นวนิยายรัก โลก โกรธ หลงของปริทรรศ หุตางกูร. *มนุษยศาสตร์
และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี*. 6(2), 225-234.

ไทยพับลิก้า. (ม.ป.ป.). ชาวประมงทำศาลาบุก สม. ค้านสร้างท่าเรือเชฟรอน

ใช้ รธน. ปกป้องสิทธิชุมชนรักษา ‘อ่าวทองคำ’. ค้นเมื่อ 23 พฤศจิกายน
2555, จาก <https://thaipublica.org/2012/11/thasala-chevron-1/>

ธงชัย ภูวนาถวิจิตร. (2559). *การพัฒนาทุนทางวัฒนธรรมและการจัดการ*

*แหล่งท่องเที่ยวในรูปแบบหมู่บ้านวัฒนธรรมเชิงทำกาน อำเภอสันป่าตอง
จังหวัดเชียงใหม่*. คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.

ธนัชชา ฤทธิเดช. (2558). *แนวทางการพัฒนากิจกรรมการท่องเที่ยวและแหล่ง*

ท่องเที่ยวให้เกิดความยั่งยืนของตลาดน้ำอัมพวา จังหวัดสมุทรสงคราม.

การบริการและการท่องเที่ยวไทย. 10(2), 18-33.

ธีรยุทธ บุญมี. (2556). *ความหลากหลายของชีวิตความหลากหลายทางวัฒนธรรม*.

พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: บริษัทโรงพิมพ์เดือนตุลา จำกัด.

นิธิ เอียวศรีวงศ์. (2553). *ทุนทางสังคม*. หนังสือชุดชุมชนเข้มแข็ง ลำดับที่ 3.

กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนเพื่อสังคมธนาคารออมสิน.

นิวัฒน์ อมาตยกุล. (2549) *การศึกษาปัจจัยทางสังคม ผลกระทบ และการมี*

ส่วนร่วมของชุมชนต่อการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม ชุมชนเกาะเกร็ด

จังหวัดนนทบุรี. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาสังคมศาสตร์

- เพื่อการพัฒนา, มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์.
นุชนารถ รัตนวงศ์ชัย. (2554). *กลยุทธ์การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม*.
คณะมนุษยศาสตร์, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
นฤตม ทิมประเสริฐ. (2554). *กระบวนการมีส่วนร่วมของประชาชนที่ตั้งอยู่
บนพื้นฐานของสิทธิชุมชนในการจัดทำข้อบัญญัติท้องถิ่นทางทะเล:
กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลท่าศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช*.
วิทยานิพนธ์รัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์,
สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
บุญเลิศ จิตตั้งวัฒนา. (2548). *การพัฒนาการท่องเที่ยวแบบยั่งยืน*. กรุงเทพฯ:
เพรส แอนด์ ดีไซน์.
ประกอบศิริ ภักดีพินิจ. (2545) *ศักยภาพการจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรม
ของชุมชนริมกว๊านพะเยา: กรณีศึกษาชุมชนบ้านร่องไฮ ตำบลแม่ใส
อำเภอเมือง จังหวัดพะเยา*. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต
สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรมการท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
ประพัทธ์ไชย ไชยนอก. (2553). *แนวทางการพัฒนาการท่องเที่ยวเชิง
วัฒนธรรม: กรณีศึกษาบ้านด่านซ้าย อำเภอด่านซ้าย จังหวัดเลย*.
วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขายุทธศาสตร์การพัฒนา,
มหาวิทยาลัยราชภัฏเลย.
ประสิทธิ์ชัย หนูนวล. (2555). *ก่อนแผ่นดินจะกลายเป็นอื่น*. นนทบุรี:
ประสานงานการพัฒนาระบบและกลไกการประเมินผลกระทบด้านสุขภาพ
สำนักงานคณะกรรมการสุขภาพแห่งชาติ.
ปรีทรรศ หุตางกูร. (2555). *มนตร์รักอ่าวทองคำ*. กรุงเทพฯ: แพรว.
ปาริชาติ วิสุทธีสมาจาร, และปาริฉัตร สิงห์ศักดิ์ตระกูล. (2558). *รูปแบบการจัด
นันทนาการตามอัตลักษณ์ภาคใต้ เพื่อเพิ่มศักยภาพการท่องเที่ยวใน
ป่าชายเลน* ใน “ชุดการศึกษาอัตลักษณ์ โครงการการท่องเที่ยวภาคใต้
มุ่งสู่การแข่งขันในประชาคมอาเซียน. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.
ปิ่นวดี ศรีสุพรรณ. (2548). *วาทกรรมทุนทางสังคม: กระบวนการสร้างแนวคิดและ
ปฏิบัติการในบริบทการพัฒนาประเทศ (พ.ศ. 2540-2546)*. วิทยานิพนธ์

สังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยมหิดล สาขาสังคมวิทยา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

ปิยวรรณ คงประเสริฐ. (2551). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศแบบบูรณาการเพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน ที่เกาะพะงัน จังหวัดสุราษฎร์ธานี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการวางแผนและการจัดการการท่องเที่ยวเพื่ออนุรักษ์สิ่งแวดล้อม, มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

พจนา สานศรี. (2546). *คู่มือการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community Based Tourism Handbook)*. กรุงเทพฯ: โครงการท่องเที่ยวเพื่อชีวิตและธรรมชาติ.

พิมพ์ธิดา อินทร. (2556). *แนวทางพัฒนาการจัดการแหล่งท่องเที่ยวศูนย์ศึกษาธรรมชาติและอนุรักษ์ป่าชายเลน เพื่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จังหวัดชลบุรี*. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิทยาศาสตร์การกีฬา, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

พิไลวรรณ ประพฤติ, พรพิมล เชื้อดวงผุย, และอนิสรา เพ็ญสุข ตี๋แก้ว. (2557) *การศึกษาการวางแผนชุมชนพหุวัฒนธรรมในการบริหารจัดการการใช้ประโยชน์จากระบบนิเวศป่าชายเลน ตำบลหัวเขา จังหวัดสงขลา*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

มลทิชา แจ่มจันทร์, และคณะ. (2551). *การจัดระบบข้อมูลด้านการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมของชุมชนวัดเกาะ*. กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.

รุ่งนภา ยรรยงเกษมสุข. (2556). *มโนทัศน์ชนชั้นและทุน ของ ปีแอร์ บูร์ดิเอ* Concepts of Class and Capital of Pierre Bourdieu. *วารสารเศรษฐศาสตร์การเมืองบูรพา*. 2(1).

ราตรี นินละเอียด, กิตติชัย รัตนะ, และวิชา นิยม. (2558). *ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าชายเลนพื้นที่หาดสระบัว ตำบลท่าศาลา อำเภوتاศาลา จังหวัดนครศรีธรรมราช*. *วนศาสตร์*. 34(2), 22-32.

- ศุภเดช ศักดิ์ดวง. (ม.ป.ป.). บทเรียน “อ่าวทองคำ” ชัยชนะชุมชนสู่การปฏิรูปนโยบายสาธารณะ. สำนักข่าวอิสรา. ค้นเมื่อ 16 กุมภาพันธ์ 2557, จาก <https://www.isranews.org/thaireform-other-news/27296-eia16.html>
- สงครี วงษ์เวช. (2545). รูปแบบการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมลุ่มแม่น้ำปิง. การค้นคว้าอิสระศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการจัดการอุตสาหกรรม การท่องเที่ยว, มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- สมเกียรติ ชัยพิบูลย์. (2550). การจัดการท่องเที่ยวเชิงวัฒนธรรมแบบมีส่วนร่วม กรณีศึกษาศักยภาพการท่องเที่ยวของชุมชนนครชุม อำเภอเมือง จังหวัดกำแพงเพชร. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- สุดาลักษณ์ พงศ์วสิน. (2549). ยุทธศาสตร์การพัฒนากายภาพอุทยานแห่งชาติ เพื่อเพิ่มศักยภาพในการท่องเที่ยวด้วยการจัดการและการออกแบบ สถาปัตยกรรม. วิทยานิพนธ์สถาปัตยกรรมศาสตรมหาบัณฑิต คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์และการผังเมือง, มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- องค์การบริหารการพัฒนาพื้นที่พิเศษเพื่อการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (องค์การมหาชน). (2558). การจัดการการท่องเที่ยวสร้างสรรค์เชิงวัฒนธรรม. กรุงเทพฯ
- อมร โมสิกมาศ. (2545). ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคมที่มีผลต่อความคิดเห็นของชาวประมงในการฟื้นฟูป่าไม้ ในพื้นที่ดงอกลใหม่บ้านแหลม อำเภอบ้านลาด จังหวัดนครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์วิทยาศาสตร์ มหาบัณฑิต สาขาการบริหารทรัพยากรป่าไม้, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- อาภา หวังเกียรติ, และคณะ. (2558). สิทธิชุมชนและผลกระทบจากโครงการพัฒนาภาคใต้. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ.
- อุทิศ สังขรัตน์, และธนศ ทวีบุรุษ. (2558). การจัดการท่องเที่ยวตามอัตลักษณ์ และวิถีชุมชนในเขตพื้นที่แหล่งท่องเที่ยวเชิงนิเวศพื้นที่ภาคใต้. สงขลา: มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

โอปอล ประภาวดี. (2547). *ร้านน้ำชา: พื้นที่ที่มีความหมายของคนเมือง นครศรีธรรมราช กรณีศึกษาเขตเทศบาลเมืองนครศรีธรรมราช*. วิทยานิพนธ์ศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยวิทยา, มหาวิทยาลัยศิลปากร.

Bourdieu, P. (1986). *The Forms of Capital*. In *Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education*. Ed. J. Richardson. New York: Greenwood.